

Fra håndværker til projektmager

- fra straf og disciplinering til
arbejdet som metode til samfundsmæssig inklusion

Hændernes og øjnenes magiske funktioner

Faglærerne på døgninstitutioner for børn og unge
- en præsentation af fag og fagfolk

Indhold

Denne pjece er udgivet af Foreningen af danske døgninstitutioner for børn og unge (FADD) – og finansieret af Socialpædagogernes Landsforbund.

ISBN: 978-87-91876-01-1

Redaktion & tekstudkast: Henrik Kastrup

Layout, opsætning & tryk: Trykkeriet, Oustruplund

Redaktionsgruppen har bestået af følgende faglærere: Kim Overgård Sørensen, Behandlingshjemmet Bøgholt, Jens Peter Hansen, Oustruplund, Uffe Gruber, Bakkegården/Sølager, Jørn Sørensen, Sølager, og Hans Henrik Færk, Sølager

Andre bidragsydere: Jeppe Andersen, Ungecenter Eghøj, Jørn Autrup, Oustruplund, Karin Kondrup, Behandlingshjemmet Bøgholt, Erik Refslund Larsen, Sølager, Søren Foged, Oustruplund og Morten Jensen, Sølager.
Samt: Vagn Michelsen, Socialpædagogernes Landsforbund

Tekst til afsnittet: Praktisk læring/praktisk klogskab: Bent Illum, Phd. Professionshøjskolen København og DPU

Fotos: Thomas Willads Petersen
Vi takker Oustruplund for udlån af historiske fotos

Historisk research, udkast til historiske tekster og udvalgte interviews:
Niels Bjørn Pedersen

Litteratur og kilder:

Claus Øgendahl: Socialpædagogernes historie
Holger Horsten: Børneforsorgen i Danmark, 1948 udgave, 1953 udgave
Den store danske encyklopædi, bind 1.
Politikens Danmarkshistorie Bind. 10
Salmonsens Konversationsleksikon bind 18
Peter Møller og Peter Schmidt: Plan for en fattig opdragelses-anstalt, eller flere sådanne i de danske provinser, 1826. (fotokopi fra Oustruplund)
Svendborg Museums udstilling om Børnehjem (www.børnehjem.nu)
Marie Rytter fra Svendborg og Omegns Museum har bidraget til det historiske afsnit

Udgivet januar 2009

© Foreningen af danske døgninstitutioner for børn og unge

Pjecen kan fås ved henvendelse til info@fadd.dk eller
downloades fra www.fadd.dk - publikationer

Forord af Tine Theker Stryhn, formand for FADD	3
Døgninstitutionsværkstedets muligheder: Mellem opdagelse af arbejdet og personlig frisættelse.....	4
Den pædagogiske håndværker – et portræt af en faglærer og en række måder at forstå et fag på.....	7
Praktisk læring/praktisk klogskab af Bent Illum, Phd. Professionshøjskolen København og DPU	12
Arbejdet adler.....	13
Aktuelle pædagogiske tendenser	16
Med kikkerten for øjet	20
Faglærerne og FADD	22
Om FADD – foreningen af danske døgninstitutioner for børn og unge.....	23

Forord

Af Tine Theker Stryhn, formand for FADD

Siden 1924 har faglærerne på danske døgninstitutioner for børn og unge mødtes til faglige sammenkomster og seminarer. Selv om der antageligt er blevet skiftet noget ud i temaerne undervejs, er dette historiske faktum et udtryk for, at møderne har fundet sted med ønsket om kontinuitet og faglig udvikling – og med fokus på forholdet mellem tradition og fornyelse.

I Foreningen af danske døgninstitutioner for børn og unge ser vi værkstedsarbejdet på landets døgninstitutioner både som et supplement til skole- og fritidsaktiviteter og som et væsentligt lærings-, udviklings-, og dannelsesrum i sig selv.

I en tid præget af fokus på boglighed, Pisa-undersøgelser med mere kan vi med mange fordele nuancere og udvide den traditionelle forståelse af, hvor og hvordan læring foregår.

Børn og unge, der anbringes på døgninstitutioner, har som alle andre børn forskellige oplevelser og erfaringer med deres skolegang. Men det er en kendsgerning, at skolegangen for manges vedkommende har været præget af ustabilitet og nederlag. En af måderne hvorpå disse børn og unge kan "komme tilbage på

sporet" – går over forskellige måder at lære på, eller måske snarere andre måder at blive motiveret til at lære på.

I den proces spiller faglærerne en væsentlig rolle; blandt andet med de mange pædagogiske og værkstedsfaglige tiltag, som denne pjeces byder på.

Således har værkstederne altid gjort det... værkstederne gør det lige nu og værkstederne vil fortsat gøre det: Udgøre en central dannelsesmæssig, færdighedsopbyggende og samfundsinkluderende erfaringsbase i mange anbragte børn og unges liv. Hvilke udfordringer barnet eller den unge end måtte blive optaget af ...

Formålet har været at præsentere et fag og et fagfolk. Omfanget er bestemt af, at disse fagfolk både har meget på hjerte og lyst til at øge respekten for arbejdet på døgninstitutioners værksteder.

Det er derfor håbet, at alle med interesse for det værkstedsfaglige arbejde på døgninstitutioner – herunder sagsbehandlere, politikere, studerende på seminarier og ledere og kolleger på døgninstitutionerne må (gen)opdage forekomsten af klassiske værkstededyder tilsat moderne pædagogisk tænkning og handlekraft.

Døgninstitutionsværkstedets muligheder:

Mellem opdagelse af arbejdet og personlig frisættelse

Værkstederne på døgninstitutionerne er forskellige ... og mange faktorer spiller ind: Det gælder på det personlige plan - børnene og de unges interesser, motivation og færdigheder i samspil med faglærernes kompetencer og (for-) forståelser for værkstedet, pædagogisk teori & praksis. Og det gælder på organisationsniveau - værkstedernes og institutionernes kulturer, traditioner og de ledelsesmæssige tilgange.

Derfor er værkstedernes organisering og indhold og dermed også faglærernes position og virkemæssige ståsteder – forskellige.

På nogle institutioner defineres værkstedsbegrebet bredspektret, andre steder mere endimensionelt. På nogle institutioner veksler fokus mellem det smalle og det brede. Ligesom forholdet mellem det brede og det smalle kan ændre sig for det enkelte barn eller den enkelte unge – afhængig af motivation, færdigheder og perspektivet med værkstedsarbejdet.

Hvor man på nogle værksteder har fokus på produktion – eksempelvis som underleverandør til virksomheder eller produktion til salg eller eget brug, tilbyder andre værksteder mere kreative og ekspressive, projektorganiserede og tværfaglige aktiviteter.

På andre værksteder supplerer man de mere færdighedsfokuserende aktiviteter ved at lege og eksperimentere med materialer, deres muligheder og de sammenhænge, som de kan indgå i.

Derfor vil man på landets døgninstitutioner kunne se så forskellige værkstedsaktiviteter som:

- brugskunst/smykkefremstilling – til salg og til eget brug
- multimedieværksted - layout og tryksagsarbejde - tryk og kopiering
- træ/metal og tekstilarbejde
- legetøjsfremstilling og reparation
- cykel/auto/motorreparation
- genbrugsarbejde
- jord/landbrug, gartneri og naturpleje og vedligeholdelse
- bygningsvedligeholdelse og småreparationer
- heste og dyrehold
- køkken & kantine
- musik
- udlejningsaktiviteter (telte, scener m.m.)

... og et miks af disse discipliner i tværfaglige og innovative projekter - målrettet såvel interne opgaver på institutionerne som på markedet i bredere almindelighed.

Fælles for indhold og form er, at det, der binder og sikrer sammenhængen mellem elev, faglærer og aktivitet, er: ARBEJDET og de mange aspekter og forståelser af dette på samme tid både håndgribelige (det konkrete produkt) og abstrakte (de innovative processer).

Og at kvalitet og finish er afgørende parametre for vurderingen af et produkts værdi og anvendelsespotentialer – med respekten for processen, som betydning for den enkeltes evne til at lære at lære.

Oftentimes tager det læringsmæssige udgangspunkt afsæt i det klassiske mesterlæreprincip: Instruktionen, imitationen og korrektionen.

I den forbindelse er det mange faglæreres opfattelse, at mange af de børn og unge der kommer på værkstederne har en slags "indbygget akkuratess", som - selv om den ikke altid står mål med færdighederne - så dog er et udtryk for ønsket om at tingene skal være i orden.

Konsekvensen her af er, at den eneste måde faglæreren kan opbygge værkstedsfaglig og personlig autoritet på - og dermed opnå den unges respekt - går over at være kompetent i ordets egentlige forstand.

Når værkstedsarbejdet fungerer bedst, kan faglæreren:

- svare på alle typer faglige spørgsmål
- anvise fra ethvert ståsted
- udføre i praksis - selv
- vælge rigtigt i forhold til forslag/anvisning af modeller, materialer, maskiner, rækkefølger m.m.
- time sine indgreb efter situation, produkt og den enkeltes formåen og "dagsform"
- vurdere et produkt relativt – i forhold til intention, indsats, aktuelt ståsted og potentiel formåen

- sammen med en lang række pædagogiske kompetencer...

Endvidere har faglæreren mulighed for - med arbejdet som dannelsesmæssig ramme - at stimulere opfyldelsen af en række alment menneskelige behov som genkendelighed, tryghed, afpas-

sede udfordringer og rytmer – herunder at der er forskel nat og dag, aktivitet og hvile, produktion og reproduktion, arbejde og pauser, sommer og vinter, møde og gå til tiden m.v.

Og at arbejdet med produktionen er frembragt ud fra de bedste intentioner om arbejdsmiljømæssige rammer samt sundheds-, bæredygtighedsmæssige, etiske og hygiejniske standarder.

En række begreber kan bruges til yderligere at identificere den værkstedsfaglige kvalitet:

RUMMELIGHEDEN, der betyder, at der er plads til den enkelte i et både afgrænset og forpligtende fællesskab med andre. Og at man på denne måde med få, meningsfulde og overskuelige normer – holdt op mod centrale og dannelsesfremmende værdier og et tydeligt perspektiv – kan skabe et udviklingsfelt, der kan gribe og begribe det enkelte barn/ den unge - og således fastholde det skabende i proces og produkt.

I dette spænd kan den enkeltes opdagelse af arbejdet (dets betydning i den skabende proces) og den personlige frisættelse (muligheden for at realisere ideer i et identitetsskabende udtryk) finde sted.

HUMOREN på et værksted, (eller værkstedshumoren) bringer måske associationer frem om en bestemt grovkornet måde at tale og være sammen på. At ville definere humor er, som Piet Hein sagde, et udtryk for, at man ikke har forstået hvad det handler om.

Hvis man alligevel vil prøve, er værkstedshumoren præget af ønsket om, at humoren skal give forløsning og hurdle-hjælp til selverkendelse.

Humoren er – når den er bedst - baseret på et grundigt kendskab til den enkelte og en tillid mellem barnet eller den unge og faglæreren. I dette felt kan faglæreren forsøge at tilpasse og afstemme de forhold, der bestemmer, hvor grænsen er mellem det sjove og det ikke-sjove; grænsen mellem det netop forløsende og det fast-låsende.

Som sådan er det humorens funktion at skabe en stemning af let-hed, hvor man arbejder med optimisme, afmystificering og handling for på den måde at danne forudsætningen for at "her taber ingen ansigt, her kan alle være med"... uanset forhistorie.

På mange værksteder er humoren således præget af at skulle sup-

plere den kreative og håndværksmæssige proces: De korte sætninger, kropsligheden, demonstrationen.

Humor er typisk – som i andre sammenhænge - knyttet til bestemte grupper eller kulturer. Således også på de enkelte værksteder, hvor også faglærerens personlighed medbestemmer karakteren af humoren. Ligesom forholdet mellem det feminine og det maskuline, mellem mænd/kvinder/drenge/piger hører med til den kønsidentitetsmæssige udmøntning af begrebet.

MOTIVATIONEN, der som et bærende element i mange værksteders måde at arbejde på er at tilpasse aktiviteter, sværhedsgrad, kompleksitet, samarbejdsniveau m.m. – til den enkeltes formåen, forestillinger og potentiale.

I forlængelse heraf har begrebet **MOTIVATION** altid haft en central plads i en faglærers arbejde - i al fald i den (lange) periode, hvor man har defineret værkstedsarbejdet med pædagogiske begreber og forståelser – ofte med en mindre sproglig og en mere handlingsorienteret tilgang.

I takt med at samfundet ændrer sig, bliver også nye former for motivationsfremmende teorier, metoder og praksisformer gjort til genstand for afprøvning og erfaringsdannelse.

Uden at ville gå i dybden med dette tema i disse spalter, har mange faglærere erfaringer med at vinkle værkstedsarbejdet med "gulerodshåndtag" som økonomi, attraktive aktiviteter efter pligtaktiviteter, privilegieudvidelser, mentorordninger, strammer/slapper-metoder, tilbud om ekstratimer, pres/anerkendelse og at overdrage udvalgte lære-fra-sig-opgaver til den mere erfarne og mere kompetente m.m. – for at motivere børn og unge til at arbejde og til "at lære at lære" med henblik på det overordnede mål om samfundsmæssig inklusion.

Som et spejl af den tid vi lever i – med fokus på formelle kompetencer, uddannelse og viden – afprøver mange værkstedslærere for øjeblikket forskellige former for interne modulopbyggede eksamens eller prøvetilg.

Eftersom disse aktiviteter – foreløbigt - er interne og således endnu uformelle, har karakteren af dem flere fremtrædelsesformer.

Nogle værksteder ønsker at tilnærme sig de tekniske skoler ved at forsøge sig med meritordninger for ad den vej at forsøge at give de unge mulighed for at opnå formelle kompetencer som delforløb for eksempelvis faglige håndværksuddannelser.

I forlængelse heraf supplerer mange faglærere desuden deres værkstedsarbejde med besøg på og indgåelse af aftaler med produktionsskoler, tekniske skoler, virksomheder om praktikophold o. l.

Andre eksperimenterer med at udvikle interne værkstedsprøver, der skal perspektivere, målrette og synliggøre børnene og de unges fremskridt overfor sig selv og i forhold de øvrige børn/unge. Dette kan eksempelvis omfatte materialekendskab, kørekort til maskiner, fremstillinger og/eller projektarbejde til bedømmelse. Nogle steder indgår også konkurrence, som en del af såvel det kvalitetsfremmende som det motiverende i arbejdsprocesserne.

Samlet set handler disse forskellige aktiviteter også om at opbygge en gradvist udvidet og individuelt tilpasset præstationskultur for de børn og unge, der for manges vedkommende har dårlige erfaringer med netop at blive vurderet.

Fokus i denne sammenhæng er derfor, at faglærerne primært vurderer de frembragte produkter, og den enkeltes evne til at samarbejde med andre.

Dette er en central opgave, fordi det netop er det enkelte menneskes evne til at kunne noget og at gøre dette "noget" sammen med andre, der – sammen med aktiviteter, der kan øge samfundets tolerance overfor eksempelvis anbragte børn - er et af adgangstegnene til den samfundsmæssige inklusion.

Om læring

Det er et vigtigt læringsmæssigt udgangspunkt, at det enkelte menneske skal have mulighed for først at kopiere, siden medbestemme, forhandle og beslutte indholdet af egne mål for livet/arbejdslivet. Handlemulighederne skal bane vejen for, at identiteten bekræftes gennem det enkelte menneskes handlinger. I den proces er det nødvendigt, at faglærerens – som rollemodel og mentor - og omverdenens forventninger og respons opleves som anerkendende og meningsfulde.

Den enkeltes aktørstatus på værkstederne er at være deltager i planlægningen, udførelsen og i den afsluttende vurdering af resultatet. Det er vigtigt, at man får mulighed for at se tilbage på arbejdsprocessen og drøfte de værdiskabende elementer, der opstod undervejs – med henblik på erfaringsdannelse.

Når det enkelte menneskes egne handlinger opleves som me-

ningsfulde, får man en mulighed for at udvikle nye fortolkningsrammer – hvorved den gode udviklingsspiral er igangsat. Og det enkelte menneske lærer – socialt, fagligt og kulturelt...

Kierkegaard skrev: Hvad dygtighed der er i et individ, kan man måle på, hvor langt han har imellem at forstå og at ville. Hvad et menneske kan forstå, det må også han kunne tvinge sig selv til at ville. Imellem at forstå og at ville ligge undskyldningerne og udflugterne.

Det er hvad værkstedsarbejdet dybest set handler om: At skabe forudsætningerne for at børn og unge kan FORSTÅ med henblik på at VILLE... og således GØRE...

Og hvor det med hjælp fra blandt andet faglærere kan lade sig gøre at træne i at udgå (alt for mange) undskyldninger og udflugter ...

Den pædagogiske håndværker – et portræt af en faglærer – og en række måder at forstå et fag på

Den typiske faglærer på en døgninstitution er som udgangspunkt faglært håndværker eller har relevante erfaringer fra arbejdspladser eller uddannelsesinstitutioner. En faglærer har derudover enten en pædagogisk uddannelse eller pædagogiske erfaringer.

Og så er faglæreren en mand eller en kvinde, der typisk har referencer til - eller i sin kerneydelse har indbygget - en feminin eller en maskulin appel, der tager udgangspunkt i den antagelse, at alle mennesker har en kvindelig og mandlig side, og at alle kan profitere ved at styrke begge sider ...

Man må finde den enkeltes interesse: Ungeinstitutionen Eghøj/Ny Skovvang, Århus Kommune

Via arbejdet kan de unge trækkes med ind i en positiv udvikling, men man må tage udgangspunkt i deres interesser.

Ny Skovvang en døgnafdeling under ungeinstitutionen Eghøj, en institution i Århus Kommune.

Her optages 14 – 18-årige unge, som dels er udadreagerende, og som dels ofte har problemer med misbrug af stoffer. Institutionen tilbyder både undervisning og værkstedsarbejde.

- Det gode ved arbejdet på værkstedet er, at man kan flytte de unge. De kan trækkes med ind i en positiv proces, siger Jeppe Andersen, som er udlært bådebygger.

Han understreger, at hvis blot en enkelt af eleverne på Ny Skovvang kommer i arbejde, f.eks. i praktik, så er det med til at give en god stemning, som smitter af på de andre elever.

- Overordnet handler det om at finde den interesse i dem, der kan udløse en motivation for at gå med i et projekt. Synes de for eksempel, at det er spændende at lodde, så kan man måske bygge en højtaler sammen med dem, og så arbejde videre og få dem ind i en proces.

På Ny Skovvang arbejder man en del med at få eleverne i arbejde uden for institutionen.

- Vi har faktisk arbejdet med rollespil, hvor de kan øve sig i den vanskelige situation, som det er at søge arbejde. Når de har været hos os i tre måneder og kan opføre sig ordentligt, så prøver vi at finde arbejde til dem, for eksempel en praktikplads på en produktionsskole.

Pædagogiske kompetencer

Arbejdet med at motivere de unge til at indgå i et stykke arbejde er blevet sværere.

- Der stilles større og større krav til os håndværkere om også at have pædagogiske kompetencer, siger Jeppe Andersen.

- Om ti år tror jeg ikke, at der bliver ansat en håndværker uden at vedkommende også har en eller anden form for pædagogisk uddannelse.

Han synes, at han får mest ud af sit arbejde med de unge, når han har dem på tomandshånd.

- Ofte opnår man bedst resultat med de unge, når der er mulighed for at arbejde med dem individuelt. Selv om arbejdet med de unge kan være vanskeligt, er der dog også gode udviklingsforløb.

- Vi havde en rigtig solstrålehistorie med en fyr som kom i murerlære. Det var en ren succes, fordi han var vedholdende og helt klar over, at han skulle have et liv med et arbejde, hvis han skulle klare sig, fortæller Jeppe Andersen.

Fra hobby til produktion: Oustruplund, Silkeborg Kommune/region MIDT

Oustruplund er grundlagt 1830, er Danmarks ældste døgninstitution og hed oprindeligt Bøggildgård

- En af de største forandringer der er sket siden 1980'erne, er udviklingen i forhold til arbejdet, siger Jørn Autrup, som tidligere var leder af Oustruplunds trykkeri.

- Tidligere var der godt nok værksteder, men der blev mest fremstillet ting til skolen eller eleverne. Der var ikke tale om egentlig produktion, men arbejdet gik mere i retning af, hvad eleverne havde lyst til at arbejde med.

- Men fra midt i 80'erne begyndte der at ske en ændring. Arbejdet blev mere målrettet mod produktion. Der blev lavet legeredskaber og legepladser og der blev for eksempel også etableret et off-set trykkeri.

- Arbejdet blev ikke udført for penge, men fordi det er en social faktor, som man kan samles om at planlægge og udføre.

- I dag er det blevet mere gennemført med produktion. Der skal tjenes penge, og vi er momsregistreret og det hele. Men det er en god udvikling, fordi det er med til at flytte fokus fra problem-børn til det der produceres, understreger Jørn Autrup.

Om arbejdsbegrebet på Oustruplund (fra præsentationsfolder om institutionen).

Det er vigtigt, at vi stiller krav til hinanden. Krav som afpasses det enkelte menneskes formåen.

Arbejde på et af vore værksteder er et godt udgangspunkt for at stille krav.

Værkstedernes funktion kan opdeles i to hovedopgaver:

- 1. En socialpædagogisk, støttende og udviklende rolle, hvor det drejer sig om gennem arbejde og tilknytning til faghold, at danne grobund for personlig vækst og succes for den enkelte og skabe en ramme således at fællesskab og sammenhold styrkes.*
- 2. Et fagligt, håndværksmæssigt godt værksted, hvor de produkter der fremstilles har værdi for skaberen selv og for vore kunder.*

Hovedopgaverne er indbyrdes meget tæt forbundne og kan virke som hinandens "modsætninger".

Vi ønsker at give alle vore elever en basal og nødvendig opfattelse af, hvad der kræves for at passe et arbejde.

En del af strategien: Seden Enggaard

For at styrke arbejdet med de skoletrætte elever skal værkstedsarbejdet tænkes ind i institutionernes strategi.

Seden Enggaard er etableret i 1908.

I 1908 var det afgørende at gården havde egen økonomisk indtjening. Det var simpelthen en forudsætning for dens eksistens og virke.

- Og værkstederne spiller fortsat en vigtig rolle i arbejdet på Seden Enggaard, dog ikke længere på det økonomiske niveau, men derimod på det pædagogiske plan, siger forstander Hans Jørgen Jønsson, som tidligere også har været formand for Foreningen Af Danske Døgninstitutioner, FADD.

Gode udsigter

Han fortæller, at der var nogle institutioner med værksteder, som kom i klemme midt i 1990'erne. Det var en tid præget af, at

kommuner og amter prioriterede hårdt for at nedbringe antallet af anbragte børn.

- Det medførte, at institutioner med værksteder mistede status, siger han.

- Perspektivet med arbejdet på værkstederne forsvandt ud af planlægningen på nogle institutioner, og formålet med den praktiske indsats mistede sigte og blev diffus, og håndværkere og faglærere blev klemte.

Hans Jørgen Jønsson ser dog i dag fortrøstningsfuldt på fremtiden for værkstederne på døgninstitutionerne.

- Der er kommet nogle gode signaler fra ministeriet i forbindelse med den skærpede indsats på de sikrede ungdomsinstitutioner, og tilsvarende er der også en positiv udvikling i forhold til værkstedsområdet på seminarierne.

De mange intelligenser

På Seden Enggaard er undervisningen baseret på både praktisk arbejde og boglige studier.

- Vi arbejder differentieret i forhold til den enkelte elevs evner, og vi er da bestemt inspireret af Gardners tanker om de mange intelligenser.

- Mange af vores unge er ikke boglige, men de kan noget med deres hænder, og de føler sig ofte mere hjemme på værkstedet end i skolestuen. Der hersker en egen jargon på værkstederne, og arbejdet dér kan tage toppen af de nederlag, de har været udsat for.

De lærer for eksempel noget matematik i praksis ved at bruge en tommestok. De lærer på nogle andre måder end ved at studere, og ofte ved de ikke, at de får undervisning.

- Derfor er det pinedød vigtigt, at værkstederne og faglærerne indtænkes i institutionens strategi i forhold til den samlede undervisningsplan, og det er måske nok et overset punkt. Men tænkes de ikke ind i institutionens overordnede strategi, så bliver de et vedhæng til arbejdet, og det er der ingen der er tjent med, understreger Hans Jørgen Jønsson.

Helhedsorienteret undervisning er nutid og fremtiden på Sølager.

Sølager er beliggende på flere forskellige matrikler. På matriklen i Skibby er man godt i gang med at ændre på struktur og

rammer i forhold til værkstederne. Visioner for afd. Nøddebakken og afd. Udsigtens værksteder er som faglærer Uffe Gruber beskriver:

- Vi er i gang med at bygge nye fællesværksteder på matriklen i Skibby med henblik på at få kombinerede produktion og hobbyværksteder

Visionerne går på at give de unge kompetencer, så de nærmer sig livet udenfor institutionerne, og give anbringende myndighed forståelse for den unges kompetencer, ment som en hjælp for at finde det bedste tilbud til den unge uddannelsesmæssigt. Måske få et samarbejde med de tekniske skoler i tilfælde, hvor en ung er i gang med en uddannelse indenfor for eksempel metal området.

Når vi her møder en ny ung, tager vi udgangspunkt i den enkelte unge og forsøger at finde den enkeltes læringsform. Dette er meningen skal ske i tæt samarbejde med institutionens skoletilbud.

- På hovedmatriklen har de tre sikrede afdelinger Buen, Villaen og Spidsen et fælles Håndværkerhus, der har 7 forskellige pro-

duktions-, aktivitets- og undervisningsværksteder. Håndværkerhuset ligger uden for det indhegnede område. Håndværkerhuset og Skolen er et fagligt aktivitets- og undervisningstilbud, for de unge, der er anbragt på Sølagers sikrede afdelinger, fortæller Håndværkerhusets afdelingsleder Morten Jensen.

Værkstedsundervisningen foregår altid med udgangspunkt i den enkelte unges faglige og personlige niveau. Der arbejdes meget konkret med de unges nuværende og synlige kompetencer, for derigennem at styrke deres selvværd og selvtillid og dermed hjælpe de unge, så de kan udvikle deres ofte skjulte ressourcer og kompetencer. Udgangspunktet i det pædagogiske arbejde på værkstederne er anerkendelse af det enkelte individ med udgangspunkt i respektfuld relationspædagogik. Den pædagogiske indholdsdimension "det fælles tredje" tænkes også ind i de forskellige aktiviteter og projekter.

De unge kan forvente;

- Aktiviteter og undervisning på et højt fagligt niveau
- Faglig og personlig udvikling på individuelle niveauer
- Styrkelse af deres selvværd og selvtillid
- Positive voksenrelationer og samspil
- Store og små succesoplevelser
- Gensidig respekt
- En meningsfyldt hverdag
- Kvalitet frem for kvantitet
- Mulighed og tilbud om selvforvaltning i små doser.

- Vigtigst er, at vi generelt oplever, at de unge af egen fri vilje og med stort engagement, deltager i Håndværkerhuset når de har muligheden. Med dette skal det også siges, at det dagligt er en stor opgave for faglærerne at motivere de unge. Udover at have fokus på den enkelte unge, arbejder faglærerne konsekvent med at kvalitetssikre og udvikle de enkelte værksteders fysiske og psykiske rammer og indholdet i undervisningen og dermed tænke i nye tiltag, der kan relateres til den "virkelige" verden. Derved øges muligheden for at de unge bliver bedre rustet og gearet til at tro på eventuelt kommende skole/arbejdsliv, når de forlader Sølager, siger Morten Jensen.

Ofte starter en ung med at fabrikere noget til sig selv, sin familie eller afdelingen: Bakkegården.

Bakkegården er en sikret institution og har to værksteder med specialer inden for henholdsvis træ og metal.

Værkstederne ledes af faguddannet personale, som forestår instruktion og oplæring af de unge. Der er som udgangspunkt altid en afdelingsassistent med på værkstederne for at sikre, at der i værkstedstimerne arbejdes med såvel en faglig som en pædagogisk tilgang.

Der lægges vægt på, at de unge trænes i faste rutiner, såsom at man i forbindelse med værkstedstimer altid har sikkerhedssko på og er omklædt i arbejdstøj.

Der tages individuelle hensyn til de unges alder, færdigheder og motivation. Nogle unge har anlæg for at kunne lave håndværksmæssigt arbejde; for andre er det uvant og vanskeligt at skulle håndtere et stykke værktøj.

Individualitet

- Ofte starter en ung med at fabrikere noget til sig selv, sin familie eller afdelingen og opdager, at det faktisk kan lade sig gøre at lave noget selv, som er brugbart og måske endda rigtig pænt.

De unge får i værkstedsarbejdet kompetencer, som gør dem bedre rustede til evt. at påbegynde et forløb på en teknisk skole på et senere tidspunkt. De instrueres om, hvor vigtigt det er at iagttage og efterleve sikkerheden i forbindelse med værktøj og maskiner, ligesom de orienteres om de faglige områder, herunder den uddannelsesmæssige struktur, jobmuligheder, etc., siger Uffe Gruber, der tidligere var værkstedsleder på Bakkegården

Arbejdsglæden

- For nogle unge er det første gang, at de oplever arbejdsglæde!

Der arbejdes fortsat med at implementere værkstedsdriften bedst muligt i dagligdagen.

Hvem der skal på det enkelte værksted, hvornår og hvor længe, er spørgsmål som til stighed stilles med henblik på at optimere de unges udbytte.

- Tilbuddet skal skræddersys i forhold til, om den unge for ek-

sempel er i gang med en uddannelse inden for træ- eller metalområdet ved ankomsten til Bakkegården – om han har søgt optagelse på teknisk skole, eller han bare har lyst til at snuse til værkstedsaktiviteterne. Visionerne rummer eksempelvis et udbygget samarbejde med de tekniske skoler og etablering af meritordninger, påpeger Uffe Gruber.

Fra målsætning til værkstedsprøver: Bøgholt

Arbejdet på værkstederne varetages af tre fastansatte faglærere, som enten har en pædagogisk eller en faglig uddannelse.

- Hos os er målsætningen at eleverne lærer at gennemføre arbejdsforløb fra inspiration og ide, over planlægning til udførelse og evaluering, siger Kim Overgård Sørensen, der er faglærer på Bøgholts træværksted – og uddannet både tømrer og pædagog

- Vi har beslutter at omdrejningspunktet for vores arbejde er at skabe forudsætningerne for at vores elever:

- oplever succes, arbejdsglæde & selvtillid
- lærer ansvarlighed, selvstændighed og arbejdsdisciplin
- lærer social omgang med andre mennesker i et arbejdsforhold
- udvikler håndværksmæssige færdigheder
- lærer værdien af at yde en god arbejdspræstation
- udvikler kreativitet og kvalitetsbevidsthed
- udvikler motorik/finmotorik

- Vi tager udgangspunkt i, at de unge deltager i en praksis, hvor håndværk og praktiske færdigheder er i højsædet. En praksis hvor faglærerne med deres faglighed og engagement medvirker til at give de unge handle kompetencer både på det håndværksmæssige og det sociale plan, som der står i det notat faglærerne på Bøgholt har udviklet sammen med skolelederen. Der arbejdes ud fra den tanke, at de unges ansvarlighed, omtanke og refleksion ikke er givet på forhånd, men at de voksne omkring dem, som gode rolle modeller kan lære dem disse færdigheder.

Færdighederne består i træning i at bruge forskellige håndværktøjer, og at arbejde i forskellige materialer. Værkstederne giver samtidig eleverne orientering om erhvervsforhold, som de senere vil komme i berøring med, og derfor har brug for viden om.

Eleverne skal herunder lære at forholde sig kreativt til materia- lernes muligheder, således at det samlede udbytte af elevernes værkstedsophold på Bøgholt giver dem større selvrespekt og selvtillid i praktisk samvær med andre mennesker, såvel i arbejds- livet som i fritidslivet.

Gennem de rigtige arbejds- gange udvikles elevernes færdig- heder, og de opnår stigende fortrolighed med og sikkerhed i værkstedernes arbejds- metoder og -teknikker. Samtidig lærer de at bruge de rigtige benævnelser for redskaber, materialer

og arbejds- gange. Dette danner grundlag for, at de kan arbejde mere selvstændigt med egne projekter.

I arbejdet på værkstederne indgår individuelle og fælles opga- ver, således at eleverne får mulighed for at trække på hinan- dens viden, kompetencer og færdigheder. Eleverne skal på den måde lære, at en arbejdsopgave kan ansues på forskellige måder og have forskellige løsningsmuligheder.

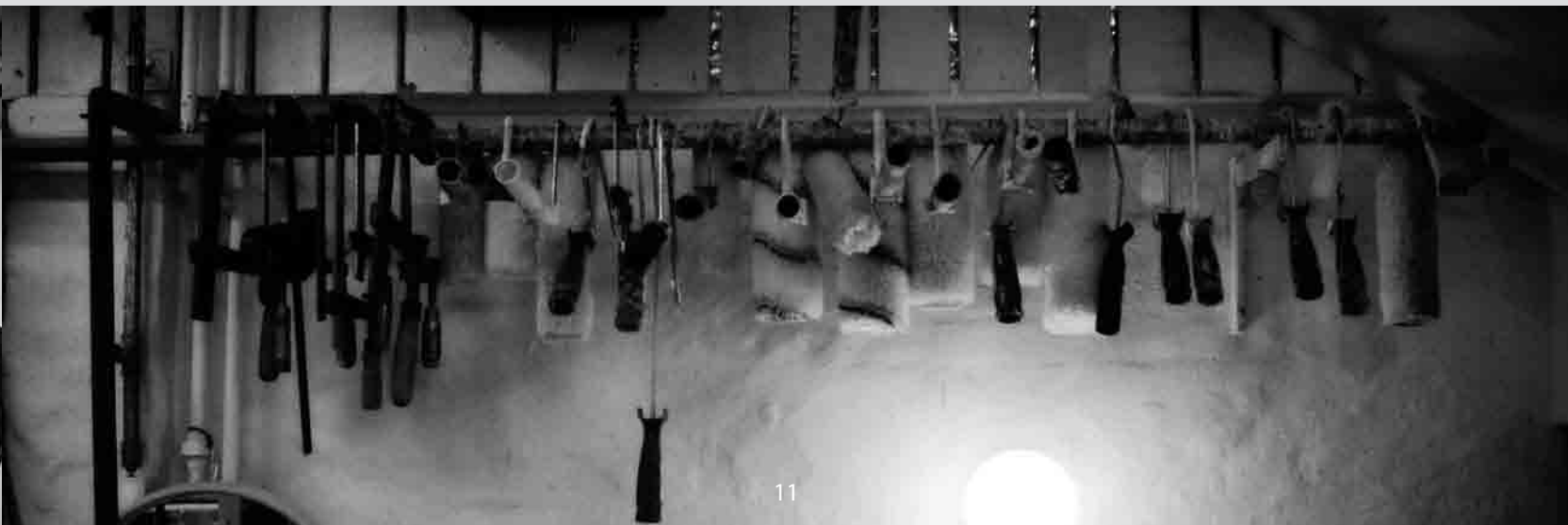
Værkstedsprøver

Alle elever har mulighed for at indstille sig til en værkstedsprø- ve. Elever som skal til afgangsprøve i juni laver prøver i marts, alle andre i juni. Eleverne vælger selv, på hvilket værksted de vil til prøve.

Prøven tager udgangspunkt i de faste opgaver. Formålet er at gennemføre et arbejdsforløb fra inspiration og ide, over plan- lægning til udførelse og evaluering.

Der gives karakter og bedømmelse af prøven.

- Vi arbejder med at lade vores elever opdage den skabende verden, at lege med den og at eksperimentere med den. Vores opgave som faglærere er at medvirke til, at den opdagelse fører læring med sig. Læring både som et håndgribeligt og værdi- skabende resultat og læring som resultat af en kreativ proces, vurderer Kim Overgård Sørensen.

Praktisk læring/praktisk klogskab

Af Bent Illum

Når mennesker beskæftiger sig med aktiviteter i værkstedsmæssig sammenhæng, foregår læringen på en måde, som på den ene side er kendt gennem århundreder som mesterlære og på den anden side ikke er ret belyst af moderne forskning. Da mesterlæren i en årrække i slutningen af 1900 tallet har været kritiseret stærkt, og forskningen i samme periode ikke har kunnet sætte nogle pædagogiske principper i stedet, har det værkstedsmæssige aktivitets- og læringsområde været en slags stedbarn pædagogisk og psykologisk set.

De fleste voksne, der leder et værksted eller blot går i et værksted, hvor der arbejdes, vil kunne iagttage, at der foregår en eller anden form for læring. Man vil som regel også kunne iagttage, at de, der skal lære, er ret optaget af den proces, de nu arbejder med, uanset om det er at sy en nederdel, at lave en god brun sovs, at slå et søm i et stykke træ, at indøve en bevægelse eller en af de mange andre aktivitetsmuligheder, der kan forekomme i værkstedsmæssig sammenhæng. Man vil også kunne iagttage, at de lærende, når de er færdige, har fået et forøget selvværd og en bedre selvtillid. Hvis man spørger til et læringsfelt, vil de udtrykke at: Jeg kan bare det der... (f.eks. lave en god sovs , slå et søm i.... osv. osv. Eleverne vil som regel ikke være i stand til at fortælle i detaljer, hvorledes de udfører denne proces, som de nu kan; men de ved, at de kan, og de har fået forøget deres selvtillid. Læringsprocessen er foregået nøjagtigt, som den foregår, når man lærer at køre på cykel. Efter man har lært det, ved man, at man kan cykle; men man kan ikke med sproget beskrive, hvordan man præcist skal gøre.

Hvis den enkelte prøver at give sin viden videre til en anden, der skal lære processen, bruger den fralærende automatisk bevægelser og handlinger for at illustrere (forklare), hvad det nu er, der skal gives videre. Således foregår den meste undervisning i værkstedet eller i hverdagslivet som en form for tredimensionel forevisning (instruktion). Den, der skal lære, søger så at imitere de bevægelser og handlinger, der er blevet forevist. Underviseren har så mulighed for at korrigere den lærende, hvis bevægelser og handlinger foregår på en anden måde end det foreviste.

Når en bevægelse eller en handling indøves hos den enkelte på en sådan måde, at der opstår aktivitetsmæssige (kropslige) erfaringer

og kundskaber, foregår processen via en eller flere af personens sanser – der foregår en æstetisk læreproces, en proces, hvor sansemæssig erkendelse er hovedomdrejningspunktet.

Vores sansesystem er en hovedfaktor ved praktisk læring, og vort neurale system (herunder også sanserne) er foruden at lære også i stand til at fungere som et hukommelseslager for det lærte. Denne funktion kaldes ofte for tavs læring og/eller tavs viden, fordi denne læring er af en beskaffenhed, der opstår og lagres, uden at der nødvendigvis bruges sprog eller meget sprog omkring processen.

Arbejdet adler

ARBEJDE har altid været en del af menneskets historie. Kampen mod – og med – naturen har været central i kampen for overlevelse og for at tilgodese menneskenes behov.

Maler man med den store pensel, kan man opdele den type af døgninstitutioner som vi kender til i dag i perioderne

- 1905 -1920'erne
- 1930'erne -1960'erne
- 1970'erne - til i dag

1905-1920'erne

Det pædagogiske arbejde fra 1905 (hvor man i øvrigt fik den første børnelov) til 1920'erne, var præget af afsondring, straf og arbejderklasseopdragelse.

Som udgangspunkt var anbringelsen af børn en beskyttelse af samfundet, som kom til udtryk ved at isolere børnene og gennem straf og tugt at modvirke kriminalitet.

Som oftest havde de mennesker, der arbejdede med anbragte børn, både et stort engagement og det opdragelsesmæssige udgangspunkt i kristendommen – med straf og revselse som væsentligste adfærdskorrigerende metoder.

Værkstedmæssigt var børnene enten beskæftiget ved landbrug, tekstilforarbejdning eller de var beskæftigede med småhåndværk og produktion.

I 1905 oprettede staten en opdragelsesanstalt for drenge og en for piger: Bråskovgård Statsopdragelsesanstalt med plads til 50 dren-

ge og Vejstrup Pige hjem med plads til 25 piger. Her udgjorde hovedbeskæftigelsen landbrugsarbejde, men på baggrund af kritik fra bl.a. journalisten og politiker Peter Sabroe om det formålsløse i at lære bybørn landbrugsarbejde, som de alligevel ikke kunne bruge, når de vendte tilbage til byerne, fik drengene også mulighed for at tage en håndværksmæssig uddannelse. Pigerne var dog henvist til oplæring til tjenestepiger og de blev undervist i skræddersyning, rengøring, madlavning, vask, stryging, samt i landbrugsarbejde.

Arbejdsdagene var lange i starten af 1900-tallet, fra kl. 5 til 21, for institutionernes lærere og håndværkere.

Laurids Poulsen arbejdede på Flakkebjerg fra 1913 – 1919, og han beskriver en arbejdsdag således. (Beskrivelsen er hentet i uddrag fra Socialpædagogernes Historie):

"Kl. 4.50 kaldte vægteren (på lærerne) og kl. 5.00 vækkede lærerne eleverne. Eleverne startede med gymnastik og et koldt styrtebad. Derefter fulgte sengeredning og en times morgenarbejde. De udgående lærlinge skulle være på arbejdspladsen kl. 6.00. Kl. 6.30 var der morgenandagt og spisning, og arbejdet på værkstederne og i landbruget begyndte kl. 7.00. De drenge,

der endnu ikke havde fået tildelt fast arbejde, var i skole fra 7 – 9 om sommeren. Senere blev morgenundervisningen erstattet af aftenundervisning i vinterhalvåret.

Lærlinge og de, der ventede på at komme i lære, gik i teknisk skole på instituttet sammen med håndværkslærlinge fra egnen, og den øvrige flok fik almindelig aftenskoleundervisning tre gange om ugen.

Det var forstander Ludvig Becks ønske, at alle skulle beskæftiges med fornuftigt og sundt arbejde, og at dette blev tilrettelagt, så det blev lystbetonet og eleven efterhånden følte, at der var noget der hed arbejdets glæde. Alt, hvad der hed akkord, var bandlyst og af det onde. Man skulle lære at arbejde for arbejdets skyld og ikke for at få mere fritid.*

Det var en lang arbejdsdag fra 5 morgen til 21 aften med to timers frihed, som man altid var i fare for at miste på grund af et eller andet presserende."

** Ludvig Beck (1866 – 1948) var en af det tidlige 1900-tals markante skikkelser inden for børne- og ungdomsforsorgen.*

1930'erne-1960'erne

Socialpædagogikken i 1930'erne-1960'erne var præget af kontrol, disciplin og oplæring til lønarbejde og en afgørende ændring var, at fagets udøvere metodemæssigt bevægede sig fra straf og afsondring mod regler, regelmæssighed og disciplin og oplæring af nyttige lønarbejdere og samfundsborgere. Formentligt blandt andet stimuleret af den høje arbejdslosheds.

Samtidig afløstes kaldstanken blandt medarbejderne af begyndende professionalisering – og man så oftere uddannede forstandere og langsomt også en uddannelse af medarbejderne, fik bedre arbejdstider og bedre normeringer.

Børnesynet ændredes, og børn fik generelt et større spillerum for individualitet.

Siden 1924 havde Optagelseshjemmenes Lærerforening arrangeret "martskurser", som strakte sig over 3 – 4 dage for sine medlemmer. På martskurset i 1937 omtalte formand N.E. Legind Hansen arbejdsforholdene for bl.a. håndværkslærerne. "De arbejder med unge, som begavelsesmæssigt spænder fra

at være svagt til normalt begavet. De må sørge for den praktiske og teoretiske undervisning, og i deres fritid må de indgå aftaler med kunder uden for hjemmene, og deres løn afhæng af, hvor meget arbejde de fik afsat uden for institutionen”.

At der var fordele ved at uddanne de unge, gik op for myndighederne i løbet af 1920'erne og 30'erne. De indså, at unge, der havde fået en faglig uddannelse, langt bedre var i stand til at tage vare på sig selv, når de blev udskevet fra anstalter og hjem. Der blev oprettet flere værksteder på ungdomshjemmene, hvor en del af de unge kom i lære.

Således blev der f.eks. oprettet et lærlingehjem i Seden, hvor eleverne kom i lære som snedkere på institutionens egne værksteder. Andre steder sørgede man for, at eleverne fik lærepladser uden for institutionerne. I forbindelse med læretiden var lærlingene underkastet de almindelige love og regler for uddannelse af lærlinge.

Efter 2. Verdenskrig bredte der sig en ny opfattelse af "arbejde". Det hang bl.a. sammen med forskellige undersøgelser der viste, at øget arbejdsglæde medførte større produktivitet. Det var f.eks. baggrund for etablering af samarbejdsudvalg på arbejdspladserne.

I det hele taget, hævdede nogle, burde pædagogikken være styrende for alt arbejde på institutionerne.

Hermed var grunden lagt til en holdningsændring, som handlede om, at arbejdet med anbragte børn, unge eller voksne først og fremmest skulle have et pædagogisk sigte. Arbejdet skulle med andre ord ikke udføres af hensyn til institutionernes økonomi.

Håndværkere og lærere boede med deres familier på institutionen sammen med eleverne. Det betød at kommunikationen fungerede bedre, for man vidste bare, hvad der skete, og hvilke elever der havde lavet numre. Det virkede bedre end at læse om det i en meddelelsesbog, siger Gerhard Ryding, tidligere værkstedslærer på Thorshøjgård i Ishøj uden for København.

- Siden jeg startede på Thorshøjgård er arbejdstiden blevet sat ned med 10 timer, og det betyder da noget for indsatsen i forhold til de unge. Nu var vi godt nok kun seks medarbejdere her da jeg startede, men da jeg sluttede var vi nået op på 14.

- Der har jo altid været en diskussion medarbejderne i mellem i forhold til hvor langt man kan gå i opfattelsen af arbejdet som rent lønarbejde. Skal alt køre efter aftaler og overenskomster, så mener jeg, at man mister smidighed og fortaber muligheder i forhold til arbejdet med de unge.

- Man er nød til at investere noget af sig selv i arbejdet med eleverne, de kan godt mærke om man er der for lønnen eller for dem, siger han.

Gerhard Ryding er pensioneret, men har han aldrig sluppet kontakten med Thorshøjgård. Han bor i nærheden, og kigger ofte forbi sit tidligere arbejdssted. Og i dag er han formand for støtteforeningen Thorshøjgårds Venner.

Aktuelle pædagogiske tendenser

At ville tegne et nuanceret og bredspektret billede af de tendenser, der præger det pædagogiske område i disse år er ambitiøst og ligger udenfor for rækkevidden af dette skrift.

Men en række pædagogiske teorier og indfaldsvinkler, kan sættes meningsfuldt ind i en værkstedssammenhæng.

Ifølge Inge Bryderup, lektor, Institut for pædagogisk sociologi på Danmarks Pædagogiske Universitet er socialpædagogikken i den tid vi lever i præget af fokus på individualitet, refleksivitet og opdragelse til modernitet.

En af konsekvenserne heraf er, at det pædagogiske arbejde må forholde sig til, at relationen mellem pædagogen, læreren eller faglæreren og barnet eller den unge tillægges en særlig betydning.

Børnesynet ændres endnu en gang – mange tager udgangspunkt i, at børn er kompetente og fødes som ligeværdige.

Som sådan bliver socialpædagogikken en mere bevidst del af en række centrale integrative og inkluderende samfundsmæssige moderniseringsprocesser, hvor den enkeltes individuelle dømmekraft og evnen til at træffe selvstændige valg er centrale. Dette sker blandt andet i takt med øget professionalisering af og opmærksomhed på såvel grundsynet på børn og unge som på uddannelse generelt.

Perioden er desuden påvirket af forskellige reformer på området.

Refleksivitet og mulighedshorisonter

Thomas Ziehe, professor ved Institut for pædagogik ved universitetet i Hannover, ser det moderne samfunds individ som refleksivt orienteret, fordi der har åbnet sig flere muligheder i kraft af den samfundsmæssige udvikling.

Denne udvikling må individet forstå, tyde og adskille ved deres forskelligheder.

Ziehe mener, at det han kalder en mulighedshorison, repræsenterer et fundament for måden, hvorpå børn og unge fastlægger mønstre for deres verdens- og selvopfattelse.

Mulighedshorisonten omfatter øget refleksivitet, formbarhed og individualisering.

Det moderne samfund er ifølge Thomas Ziehe kendetegnet ved norm og værdipluralisme, som repræsenterer de mange muligheder.

Det forlanges, at de overleverede traditioner kan begrundes. De opfattes som muligheder blandt flere andre.

Individualisering er blevet en institutionaliseret forventning, og den enkelte er derfor overladt til egne søge- og beslutningsprocesser. Denne udvikling kalder Ziehe "kulturel frisættelse" - en frisættelse, der både indeholder nye muligheder, men også en række risici.

Herunder at vælge forkert og at stå alene med sine valg...

I forhold til denne viden repræsenterer faglærerne mange steder selve materialiseringen af forholdet eller brudfladen imellem tradition og fornyelse.

Og at Ziehes mulighedshorison konkret kan forsøges afprøvet eller fastlagt i mødet mellem det traditionelle håndværk og nye tek-

nikker, ny teknologi og mere ekspressive metoder. Blandt andet i kraft af arbejdets på samme tid konkrete resultat og nogle gange mere diffuse tilblivelsesproces, opstår der her en mulighed for, at børn og unge kan lære at målrette arbejdet og – når et vist niveau er tilegnet – frigøre sig fra fastlåste forestillinger om METODE.

De mange intelligenser

Howard Gardner, psykolog og ansat ved Harvard-universitetet, har i flere år arbejdet med teorien om de mange intelligenser. Oprindeligt opererede Gardner med 7 intelligenser, der var et opgør

med den forestilling, at mennesket fra fødslen er udstyret med en generel intelligens.

De oprindelige syv intelligenser er intelligenserne for:

- det personlige indre
- den personlige omverden
- det kropslige-kinæstetiske
- det musikalske
- det rumlige
- det logisk-matematiske
- den sproglige

Siden er tilføjet

- den naturalistiske intelligens
- intelligensen for det eksistentielle (bevidstheden om eksistensen)

Den oplagte pointe i at nævne Gardner er, at værkstederne netop er eksempler på læringsrum, der refererer til flere intelligenser end de traditionelle.

På værkstederne får børn og unge mulighed for at opdage nye måder at forstå, lære og erfare.

Hvilket for manges vedkommende samtidig kan være en af de første gang, de oplever at være gode til noget.

Samtidig giver værkstederne mange steder mulighed for, at børnene eller de unge kan kombinere læringsaspekter med udgangspunkt i flere typer intelligens, hvilket betyder at selve den læringsmæssige opgave kan stimuleres af forskellige måder at opnå læringen på.

Læringsstile

I forlængelse af Gardners mange intelligenser har de amerikanske professorer Dr. Rita Dunn og Dr. Kenneth Dunn med udgangspunkt i St. John's University i New York arbejdet med begrebet LÆRINGSSTILE.

Teorien tager udgangspunkt i, hvilke faktorer der har indvirkning på forskellige menneskers læring. Dunn og Dunn hævder, at alle har deres egen individuelle måde at lære på. Måden at lære på kan i en vis udstrækning ændres med tiden og kan desuden påvirkes med miljømæssige stimuli.

Argumentet om – at mennesker lærer forskelligt og individuelt – må nødvendigvis komme alle mennesker til gode, hvis man tager udgangspunktet for pålydende.

Ikke mindst de børn og unge, der netop ikke er lykkedes med de første forsøg på læring

På mange værksteder er der en tradition for at tænke nuanceret og bredspektret i HVORDAN og på hvilke præmisser læringen skal foregå.

Anerkendelse

Mange teoretikere har arbejdet med begrebet anerkendelse. Eksempelvis Axel Honneth (tysk sociolog fra Institut for Socialforskning, Frankfurt), der beskriver "den nødvendige anerkendelse" på 3 niveauer:

1. Den emotionelle anerkendelse
2. Den retlige anerkendelse
3. Den solidariske eller sociale anerkendelse

Andre forstår blot den anerkendende tendens i pædagogisk arbejde som en mere pragmatisk, omend central holdningsmæssig tilgang til pædagogik og kommunikation.

Med begrebet anerkendelse insisterer man på at holde fokus på det, der lykkes i stedet for på problemerne. Gevinsten er, at man kan skabe et andet sprog til at forstå menneskers handlinger som meningsfulde og derved udvikle en grundtone og en samværs måde, der skaber arbejds glæde og overskud.

Herudfra kan mennesker sammen skabe drømmen om fremtiden, som et positivt kompas, der kan give handlinger retning.

Nærmeste udviklingszone

Endelig bør nævnes en teoretisk variant, som er praksisforankret på de fleste værksteder i en eller anden form: Vigotskijs teori om NUZO – den nærmeste udviklingszone, der, flankeret af den aktuelle udviklingszone og den potentielle udviklingszone, danner forståelsen af, hvor læring foregår: I den zone, der ligger udover det, man kan rutinemæssigt, men som ikke overskrider grænsen for, hvad der er inden for rækkevidde. Hvilket således er .. den nærmeste udviklingszone.

I teorien beskriver Vigotskij vigtigheden af, at den der skal lære i den nærmeste udviklingszone må have en mere kapabel person undervejs i læringsforløbet.

Fordi dette teoretiske udgangspunkt på mange værksteder repræsenterer sund fornuft - overleveret fra mange generationer

af håndværkere og faglærere, er de konkrete referencer til denne teori mange.

I familie med NUZO kan også nævnes flowteorien, der udfolder sig i det, som mange mennesker traditionelt forbinder med lykke; når tid, rum og sted ophæves. Fænomenet kan blandt andet iagttages i forbindelse med LEG.

Teorien beskriver tilstanden mellem frustration (for svært) og ked-somhed (for let) og forudsætter vekselvirkning mellem den definerede opgave og det frie valg og bedst fungerer mellem skiftevis spænding og afspænding.

Flowsituationer udspiller sig optimalt i vækstzoner, hvor den enkelte oplever en balancemæssig dosering af udfordringer, tid til rådighed, overskueligt målniveau, klare rammer og socialt samspil.

Teoriernes betydning(er)?

Så samlet set - hvorfor er disse teoretikere så interessante eller rettere; hvorfor kan disse teoretikere være interessante i værkstedsøjemed?

For det første kan teorierne være med til at perspektivere, kvalificere og understøtte de aktiviteter og de metoder, der udgår fra et værksted på en døgninstitution.

For det andet er det fordi, det er sådan mange faglærere tænker – hvad enten dette er bevidst eller intuitivt. Eller en kombination heraf...

Kriterierne for det meningsfulde værkstedsarbejde er blandt andet – for den enkelte faglærer – at have opmærksomheden rettet mod relationen til det enkelte barn/unge.

Og at vide at nok er omdrejningspunktet som regel et produkt med de kvalitetskrav, man nu en gang må stille til det. Men den pædagogiske opgave er at motivere til deltagelse i processer, hvori der nødvendigvis må indgå refleksivitetsfremmende og anerkennende spørgsmål og kommentarer: Hvordan er du nået frem til den løsning? Vil du kunne bruge den lille røde der – i en anden sammenhæng? Kunne du tænke dig at vi sammen afprøvede om den også kan holde til 100 gram? Eller: Ja, jeg kan godt forstå, at du synes det kunne være interessant at lave en udgave i 1 x 2 meter ligesom den Peter har lavet, hvad tror du der vil ske hvis du først laver en model i 10 x 20 cm?

Opgaven for faglærere (og for andre der arbejder med pædagogik) består i at medtænke børn og unge, som aktører i deres eget liv – uden at man lader dem stå alene med ansvaret.

Og at have øje for, at en af pædagogikkens fornemste opgaver – med forestillingen om det samfundsmæssigt inkluderede menneske som ledetråd – er at skabe forudsætningerne for, at barnet og den unge en dag selv skal kunne tage dette ansvar på sig ... og forvalte det.

Vel at mærke i en verden som helt sikkert vil være forandret.

Den kendsgerning aktualiserer vigtigheden af, at børn og unge inddrages i deres egne læreprocesser. Om ikke andet så fordi voksnes erfaringsverden ikke er tilstrækkelig for det barn eller den unge, der er ved at skabe det fundament, som de skal leve resten af deres liv på.

Når Gardners udvidelse af intelligensbegrebet og Dunn & Duns læringsstile er medtaget, er det naturligvis fordi man på den måde kan legitimere, hvad mange faglærere har vidst i mange år: Der er mange måder at lære på ...

Værkstedsarbejdet adskiller sig fra så meget andet pædagogisk arbejde ved at opmærksomheden fra både barn/unge og fra faglærer, som udgangspunkt er rettet mod en genstand.

Det betyder, at barnet/den unge og faglæreren sammen har mulighed at træde ind i et forholdsvist ufarligt rum, som udover at være konkret handlingsorienteret også på kortere sigt, som intention har at give et konkret resultat.

Derudover ser man ofte, at værkstedets særlige proces- og produktfokus for mange børns og unges vedkommende stimuleres af respekt og opmærksomhed fra de familier, som børnene og de unge kommer fra. Og den respekt der kommer af at kunne præsentere en genstand, der er smuk, har en funktion, og ... virker ...

I den forbindelse skal betydningen af det identitetsopbyggende aspekt i brugen af arbejdstøj ikke undervurderes...

I denne kontekst udfolder arbejdet på døgninstitutionernes værksteder sig: Med en indbygget forpligtelse til at medvirke til at skabe forudsætningerne for, at børn og unge kan inkluderes i det samfund, de lever i - via glæden ved at skabe...

I samarbejde med en række interne og eksterne samarbejdspartnere ... og forældre.

Med kikkerten for øjet

Vil man danne sig et indtryk af, hvad fremtiden vil bringe værkstederne på døgninstitutionerne og hvad faglærerne vil bringe fremtiden og dermed mange anbragte børn og unge, ser det ud til, at der er flere tendenser:

Dokumentation & videreuddannelse

Begreber som dokumentation og effektmåling vil formentligt fortsat spille en rolle på det pædagogiske arbejdsområde.

Og mange faglærere vil fremover skulle bruge en ikke uvæsentlig del af deres samlede ressourcer på at legitimere den værkstedsfaglige indsats.

Dette kræver uddannelse, hvorfor det er forventningen, at tendensen om øgede krav og ønsker om kompetenceudvikling af faglærerne i form af videreuddannelse eller måske en decideret faglæreruddannelse, kan få stor betydning for udviklingen af værkstedernes tilbud.

Formelle kvalifikationer

I forlængelse heraf forestiller mange faglærere sig, at de vil kunne bruge deres faglighed til at skabe forudsætninger for, at flere unge kan få formelle kvalifikationer og kompetencer som en del af værkstedets tilbud, for eksempel som en underafdeling af en teknisk skole eller med en form for merit-mulighed.

Herunder ser flere faglærere det som en mulighed, at faglærerne formelt bliver en del af den type efterværn, der skal medvirke til at fastholde de unge i arbejds- og uddannelsesforløb.

Flere kursustilbud vil måske kunne målrettes både børn/unge og faglærere for at sætte den fælles udvikling omkring det fælles tredje - at begge parter orienterer sig mod læring i en fælles ramme med forskellige mål & resultater - i fokus.

Gennemsigtighed

Der er en forventning fra beslutningstagere og offentlighed om mere gennemsigtighed i forhold til de offentlige institutioner.

For faglærerne betyder det, at man fremover må medvirke til at give værkstederne en mere synlig og offensiv profil i den samlede vifte af offentligt finansierede institutioner.

Dette kan få flere fremtrædelsesformer.

Man kan forestille sig, at nogle institutioner kan – og vil kunne se en erfaringsdannende udfordring for børn og unge i - at sælge ar-

bejdende værksteder i forbindelse med forskellige lokale eller kursusmæssige aktiviteter. Eller at nogle værksteder i større omfang end nu åbner op for arbejdsstræning og praktikforløb for mennesker, der har lyst til og evne for at arbejde med børn og unge ud fra en håndværksmæssig tilgang.

Eller at værkstedet generelt kan udvikle sig til en mere inkluderende og åben del af et lokalmiljø.

I den forbindelse kan man forestille sig, at både aldersspredning og frivilligt arbejde i forbindelse med særlige projekter vil kunne tjene mange formål for det enkelte værksted, men også for den enkelte institution, lokalsamfundet og barnet eller den unge.

På den måde kan parterne få mulighed for at udvikle relationer eller netværk i forbindelse med menneskelige fællesskaber, der har ARBEJDET med et konkret produkt som omdrejningspunkt for menneskeligt fællesskab... og hvad denne type processer ellers kan gøre godt for mennesker

Alt dette skal naturligvis foregå med den særlige etik, der er nødvendig i arbejdet med de børn og unge, hvis barndom og ungdom har været omfattet af forskellige former for svigt og fravær af tro på egne evner.

Denne etik omfatter også beskyttelse mod udsathed ...

Samarbejde med kunstnere og eksperter

Et andet scenarium kunne være værkstedet som ramme for mere ekspressive og skabende aktiviteter.

Det vil være givende, hvis kunstnere, designere og andre specialister, og fagfolk i højere grad kommer ind på værkstederne i projektligt og tværgående forløb.

Børn har som led i deres identitetsdannelsesproces brug for at lære at "finde deres eget udtryk".

Det vil være oplagt, at faglærerne på værkstederne - sammen med børnene og de unge - videreudvikler den tradition, som man mange steder har for at afprøve og eksperimentere med både samarbejdsformer, tværfaglige produktioner og innovative aktiviteter.

En del af det strategiske niveau i døgninstitutionernes profileringsarbejde.

Fremtidens beslutningstagere og offentlige forvaltere vil forventeligt formulere stigende krav til institutionernes evne til at beherske og udvikle både de faglige, pædagogiske, organisatoriske og ad-

ministrative kompetencer.

I den forbindelse kunne værkstedsarbejdet i højere grad end i dag indtænkes på det strategiske niveau i døgninstitutionernes kerneydelses- og profileringsarbejde.

Dette gælder såvel det mere kortsigtede perspektiv ved at bruge værkstedet, som tydeligere del af det samlede tilbud og formidlingen af de kvaliteter, som institutionerne indeholder.

Men også på det mere langsigtede plan ved at lade faglærerne indgå i mere komplekse pædagogiske opgaveløsninger og samtidig bidrage til den rummelighed og fleksibilitet, som udtrykkes i de bredspektrede kommunale forventninger til døgninstitutionernes opgaver.

Succeskriterier og relativitet

Endelig vil det forventeligt være en fortsat udfordring for både fagets udøvere og anbringende myndigheder at være opmærksomme på, hvilke succeskriterier den værkstedsfaglige opgave skal holdes op imod.

Succeskriterier skal og bør ses i forhold til den til enhver tid aktuelle målgruppe og dens udviklingsmæssige potentiale.

Man kunne starte med at udvide begrebet uddannelse og læring, så det også kunne omfatte og praktisk og kropslig læring – både som en værdi i sig selv og som en indgang til boglig læring.

I den forbindelse er der brug for forskning i relevante dokumentationsformål og metoder i et samarbejde mellem forskere og faglærere.

Faglærerne og FADD

Faglærerne på døgninstitutionerne i Danmark har i mange år – siden 1924 - haft tradition for at mødes på seminarer og temadage. Temaerne har omfattet: Inspiration til det daglige værkstedsarbejde, nye læringsteorier, udvikling af fælles kurser og uddannelse, arbejdsmarkedsforhold, unge med anden etnisk baggrund end dansk m.m.

Siden 2003 har faglærerne tillige været en formel netværksgruppe i FADDs organisation, der også omfatter Faglige Fora for alle institutionstyper (sikrede institutioner, skole- behandlingshjem, ungeinstitutioner, nærmiljøinstitutioner, familieinstitutioner, & små-

børnsinstitutioner) samt regionale netværksgrupper. På foreningen hjemmeside www.fadd.dk kan man blandt andet klikke sig frem til en oversigt over hvilke døgninstitutioner, der har værksteder med ansatte faglærere.

Klik på **MEDLEMSINSTITUTIONER** og herefter på **INSTITUTIONER MED INTERNE VÆRKSTEDER OG ANSATTE FAGLÆRERE**.

Henvendelse vedr. oplysninger om FADDs medlemsinstitutioner kan sendes til: info@fadd.dk

Om FADD – foreningen af danske døgninstitutioner for børn og unge

Historie

I sidste halvdel af 19. århundrede blev der oprettet et betydeligt antal børneinstitutioner for dårligt stillede og forældreløse børn. Disse institutioner sluttede sig i 1895 sammen i "Udvalget for Danmarks Børnehjem", som i 1901 blev omdannet til Dansk Børnehjemsforening under ledelse af Carl Christiansen-Ordrup og Leopold Budde, Himmelbjerggården.

Med Børneloven i 1905 kom der imidlertid en klar opdeling af disse institutioner i kategorier og som følge heraf udskilte sig 2 nye foreninger af den oprindelige medlemskreds, nemlig i 1905 Foreningen af Opdragelsesanstalter under Ludvig Becks ledelse. Foreningen tog i 1922 efter Værgerådslovens vedtagelse navnet Foreningen af Skole- og Ungdomshjem, der igen i 1968 blev til Foreningen af Skole- og Behandlingshjem.

I 1916 brød Optagelses- og lagttagelseshjemmene ud og dannede deres egen forening, som er bedst kendt som Foreningen af 1916. I 1926 eksisterede der ca. 260 børneinstitutioner fordelt på 20 kategorier.

Efter Bistandslovens vedtagelse i 1976 blev der atter krav om forandring, idet hovedtemaerne var decentralisering, afspecialisering og afinstitutionalisering. Dette medførte, at institutionerne blev færre i antal, og at deres indhold blev mere ensartet. I 1993 fandtes 150 børneinstitutioner. Det var derfor naturligt, at de 3 eksisterende kategoriforeninger:

Dansk Børnehjemsforening, Foreningen af Skole og Behandlingshjem og Foreningen af 1916 sluttede sig sammen, hvilket skete pr. 1. januar 1993, i Foreningen af Danske Døgninstitutioner for Børn og Unge.

Formål

Foreningens formål er:

- At repræsentere medlemsinstitutionernes faglighed og faglige interesser overfor offentlige myndigheder, interesseorganisationer m.fl.
- At udbygge kontakten og fremme samarbejdet mellem institutionerne såvel på regionalt plan som på landsplan
- At samarbejde med andre foreninger m.v. til hjælp for børn og unge på såvel nationalt som internationalt plan
- At udbrede forståelse for arbejdet med børn og unge samt
- At stimulere til støtte af forskning m.v. omkring danske døgninstitutioner.

Formålet søges opfyldt bl.a. ved afholdelse af møder og konferencer. For at fremme specielle mål/specialer kan der dannes sektioner eller kategorier inden for foreningens rammer.

Medlemskab

Som medlemmer af foreningen kan optages danske døgninstitutioner, der arbejder med børn, unge og/eller familier med sociale og/eller psykiske vanskeligheder.

Herudover kan institutioner fra beslægtede virkefelter optages som medlemmer, idet kriterierne for optagelse af sådanne institutioner skriftligt fastlægges af den til enhver tid værende bestyrelse.

Mission

FADD er en interesseorganisation der, i forskellige sammenhænge, repræsenterer medlemmerne på et professionelt og fagligt og indflydelsesorienteret fokuseret niveau.

Derudover har FADD opmærksomhed på at følge og medvirke til at fremme fokus på holdningerne til, viden om og udviklingen af samt nyskabelsen af formidlingsmæssige rammer for faglige tendenser i det socialpædagogiske arbejdsfelt.

Således er det en central opgave for FADD, at medvirke til at sætte dagsordenen for den socialpædagogiske debat/diskurs på børn og unge-anbringelsesområdet.

